

Niet-populaire drachtplanten (deel 2)

Marion Verspaandonk-Schijvens

Dit 1 van dit artikel is gepubliceerd in Bijen 8(5): 20-21, 1999

Honingmerk

Toen ik een paar jaar terug mijn honingbijen thuis zag komen met roodbruin bepoederd achterlijf en vleugels, prikkelde dat mijn nieuwsgierigheid. De kleur verraadde dat er ergens een witte paardenkastanje in bloei stond. Na enig rondfietsen trof ik hem aan op zo'n kilometer afstand van de kast. Met bladeren als waaiers en bloempluimen als kaarsenkandelaars stond hij daar te pronken. Het gonsde er van de honingbijen. Tijd om even te verstillen. Hoog boven mij zag ik witte bloemen met gele, oranje en rode vlekken.

Dat moest ook vast de bijen opgefallen zijn want zij vlogen alleen naar de bloemen met gele vlekken. Waarom begreep ik niet. Bij navraag op het onderzoekscentrum van de Ambrosiushoeve bleek het volgende.

De gele vlekken waren honingmerken die sterker

geuren dan de rest van de bloem en al van verre insecten lokken. Mede ook door hun afstekende kleur wijzen ze hen de weg naar de voet van de meeldraden. Hier wordt rijkelijk nectar afgescheiden. Dat deze nectar door haar hoge suikergehalte van zeer goede kwaliteit is, is weten de insecten maar al te goed. Ze bewerken hem tot een dichte geurige geneeskrachtige honing. Soms, bij bepaalde weersomstandigheden, kan de boom zijn nectar onvoldoende afvoeren. De bijen kunnen de klus niet klaren. Er komt dan saponine, een soort zeep, in de nectar vrij waardoor de bijen worden vergiftigd (verdwijnsiekte). Hoe meer honingbijen hoe beter ook de bloemen bestoven worden. Na bestuiving kleuren de gele vlekken, via oranje naar rood. Honingbijen zien het rode honingmerk als een zwarte vlek op een lichte achtergrond. De bloem wil eigenlijk zeggen: 'Ziezo, besteedt geen energie meer aan mij, ik heb niets meer te bieden want ik ben bestoven'.

Bijzondere bestuiving

Voor een goede bestuiving en zaadzetting is vooral het bezoek van bloemvaste honingbijen noodzaak. De witte paardekastanjebloemen kunnen zichzelf niet bestuiven. Van de staande bloempluimen zijn de onderste bloemen vrouwelijk, de middelste tweeslachtig en de bovenste mannelijk. Ze bloeien van onder naar boven, nooit tegelijk en bij de tweeslachtige bloemen zijn de stampers ook nog eens eerder rijp dan de meeldraden. Eerst steekt de stamper recht vooruit om met haar kleverige stempel stuifmeel van het harige lichaam van een nectarlepelende bij af te strijken. Hierna droogt zij in. Nu worden de hangende meeldraden uit dezelfde bloem rijp en bewegen zich naar boven. Zij zijn nu een goede landingsplaats voor nectarzoekende bijen geworden. Hier laten ze hun achterlijf en vleugels bepoederen met het roodbruine stuifmeel uit de helmhokken. Een rijpe stempel kan dus alleen maar stuifmeel van bijen ontvangen dat afkomstig is uit meeldraden van óf mannelijke bloemen of tweeslachtige bloemen van een oudere bloempluim van dezelfde boom (buurbestuiving) of beter nog van een andere boom van dezelfde soort (kruisbestuiving).

Anders bekeken

Een ingewikkeld systeem maar wel heel efficiënt. Insectenbestuiving levert na bevruchting de bekende gestekelde doosvruchten op gevuld met 1 tot 2

Paardenkastanje in een park in Trento, Italië
(Foto: Marleen Boerjan)

glanzend bruine zaden met witte vlek, de kastanjes. Omdat ze te smerig waren om op te eten maakte ik er vroeger poppetjes van. Het is niet het hoefijzer-vormige bladmerk waaraan de boom zijn naam ontleent maar het feit dat zijn zaden vroeger in Turkije aan dampige paarden werden gegeven. De gestekelde vruchten maken de boom in ons land niet populair om te worden aangeplant. Toch als je er met andere ogen naar kijkt verdient hij beter. In het wild vormen de zaden voedsel voor reeën en wilde zwijnen en in parken voor herten en vee. Ze bevatten reservevoedsel voor de nieuwe planten en men maakte er vroeger stijfsel van. De schors bevat stoffen om leer te looien en medicijnen te maken voor mens en dier. Ondanks zijn Grieks-Albanese afkomst kan de boom zeer goed tegen zeer strenge vorst. De vele snelverterende handvormig samengestelde bladeren zorgen voor een goede bodemverbetering.

Propolis

Op het moment van schrijven van dit artikel, staat de boom nog maar net in het frisgroene blad. Enkele weken terug werd ditzelfde blad nog omhuld door grote, spitse, bruine, reeds in de herfst van 1998 gevormde en inmiddels kleverig geworden knoppen. Een bescherming tegen vocht en koude. Soms kun je ook hierop honingbijen aantreffen. Met veel moeite schrapen zij de kleverige bruine massa, de propolis, van de knoppen in de korfjes van hun achterpoten. Voor honingbijen is propolis nodig om in hun woning tochtspleten dicht te kitten of om vijanden zoals muizen te mummificeren. Het beschermt ze ook tegen bepaalde bacteriën en houdt ze gezond. De knoppen, samen met de rijkelijke bloei, de mooie waaivormige bladvorm en (herfst)kleur en de fantastische samenwerking met bijen maken deze kastanje tot een wonderlijke boom voor bos en park.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Henri Klomp uit Zwartsluis imkert met de Nederlandse zwarte bij in een natuurgebied, genaamd 'Het Zwartewaters Klooster'. Henri is lid van de VBBN, subvereniging Ruinen en imkert nu tien jaar. Reizen doet hij samen met anderen. Mocht u in de buurt zijn, dan bent u van harte welkom bij Henri, hij zal u graag vertellen over de geschiedenis van het natuurgebied. Henri woont De Botter 2 in Zwartsluis.